

JUBILEJ ČASOPISA 'VODOPRIVREDA' – PEDESET GODINA U NEPREKIDNOJ SLUŽBI NAUCI I LJUDIMA

Časopis Vodoprivreda ove godine obeležava značajan jubilej – pedeset godina kontinuiranog izlaza. Jedan je od retkih časopisa u Srbiji, ali i u čitavom regionu, iz svih naučnih oblasti, koji je uspeo da izlazi čak i tokom veoma turbulentnih dešavanja devedesetih godina koja su dovela do raspada SFRJ. Godištem časopisa koje je sada u Vašim rukama, dragi čitaoci, želimo da na skroman način, ali ponosno, obeležimo tu jubilarnu godišnjicu neprekidnog služenja nauci i ljudima. Sa zadovoljstvom ističemo da smo u toj plemenitoj misiji uspeli zahvaljujući, pre svega vama, našim vernim čitaocima i autorima. Isti jubilej obeležava i Srpsko društvo za odvodnjavanje i navodnjavanje, koje je nastavljajući delovanje istoimenog Jugoslovenskog društva, koje je odmah nakon svog osnivanja 1969. godine pokrenulo časopis kao savezno naučno glasilo iz oblasti vodoprivrede.

Obeležavajući ovaj lep jubilej prilika je da se podsetimo uslova u kojima je nastao naš časopis. Godina 1969. u kojoj je osnovan časopis Vodoprivreda i kada su izašli prvi brojevi bila je vrlo značajna za sektor voda tadašnje Jugoslavije. Posle dužih i temeljnih priprema održan je u Beogradu I Kongres o vodama Jugoslavije, prvi takav veliki skup u ovom delu Evrope. To je bio veoma značajan stručni i naučni događaj koji je nakon dve decenije vrlo uspešne hidrotehničke izgradnje sumirao vrlo plodne rezultate i dao smernica za dalje stručne, naučne i organizacione aktivnosti u sektoru voda. Koliko bi neki takav skup bio sada koristan, u raspucicama u kojima su se našli sektori voda u Srbiji, ali i u zemljama u okruženju.

Veoma intenzivan razvoj hidrotehničkih sistema na prostoru čitave Jugoslavije započet je odmah nakon Drugog svetskog rata, još dok su raščišćavane ruševine razorene zemlje. Izgradnja je započeta na veoma zdravim osnovama, koje najsazetije možemo sistematizovati na sledeći način.

(a) Odmah su okupljeni svi raspoloživi inženjerski kadrovi, tako da su hidrotehnička izgradnja, planiranje njene strateške orijentacije i organizaciono vođenje poveravani isključivo stručno najkompetentnijim ljudima. U sadašnjim vremenima

se možemo prisećati samo sa nostalgijom takve jedino zdrave prakse – da se svi graditeljski poslova poveravaju stručno najpouzdanijim ljudima, posebno ljudima sa visokim ličnim i inženjerskim integritetom. Postoje istinite priče o tadašnjim velikanima hidrotehničke struke koji nisu dozvoljavali visoko pozicioniranim laicima da se mešaju u projekte i odvlače ih na stranputicu. Koliko bi sada takvi ljudi bili dragoceni!

(b) Tadašnja mlada, ratom razorena država je odmah shvatila ono što sadašnje vlade ne razumeju, da su velikih projekti u oblasti voda najbolji razvojni projekti zemlje, da predstavljaju 'lokomotive razvoja' čitave privrede. Polazeći od te mudre strategije, koja je dokazivana i u drevnim vremenima, ali i u XX veku, da su veliki hidrotehnički projekti najbolji lek za izlazak iz ekonomskih i razvojnih kriza, odmah su, bez ikakvog ustezanja, pokrenuti i izuzetno složeni projekti koji bi i sa sadašnjeg stanovišta predstavljali veliki tehnički veliki: Sistem Vlasina – Vrla, HE Zvornik, Mavrovski sistem, HE Jablanica na Neretvi, Sistem kaskade hidroelektrana na Dravi, HE Peruća na Cetini, HE Perućica na Zeti, HS DTD, itd.

(c) Odlučeno je da se svi projekti realizuju vlastitim snagama, uz paralelni razvoj pretećih industrija: mašinogradnje za proizvodnju hidromašinske i elektromašinske opreme, industrije građevinskih materijala, industrije građevinskih mašina, itd. U skladu sa tim formiraju se snažna projektantska preduzeća (Energoprojekt iz Beograda, Energoinvest iz Sarajeva, Elektroprojekt iz Zagreba, Hidroelektroprojekt iz Skopja, i druga), kao i brojna izvođačka preduzeća specijalizovana za hidrotehničke radove: Hidrotehnik iz Beograda, Hidrogradnja iz Sarajeva, Tunelogradnja, PIM, Geosonda, Jugofund, Bagersko brodersko preduzeće iz Beograda, Heroj Pinki iz Novog Sada, Pelagonija i Mavrovo iz Skopja, Hidroelektra iz Zagreba, i druga. Snažno je pokrenuta i prateća industrija, pa su gotovo svu opremu za kapitalne objekte pravile domaće fabrike Goša, MIN, Litoštroj, Rade Končar, Jastrebac, Prva petoletka, Metalna, Tovarna, Ivo Lola Ribar, EI iz Niša, i druge. Burnu ekspanziju je doživela i fabrika građevinskih mašina '14 oktobar'

iz Kruševca, čije su se mašine kasnije sretale i u brojnim zemljama sveta.

(d) Odmah je podstaknut i razvoj nauke, koja mora da skladno prati izgradnju objekata, pa je to 'zlatno' vreme osnivanja i postepenog ukрупnjavanja naučnih institucija. Već 1947. osnovana su u Beogradu tada jedna od najsavremenijih hidrauličkih laboratorija na Avali, kao i velika laboratorija za ispitivanje materijala i konstrukcija, koji su transformacijama prerasli u velike istraživačke organizacije: Institut za vodoprivredu i Institut za materijale i konstrukcije. Slični istraživački kapaciteti su razvijani i u drugim republičkim centrima. Slati su u inostranstvo na studentske boravke mlađi istraživači, tako da su uskoro naučni radnici iz raznih oblasti hidrotehnike svojim radovima u naučnim časopisima i nastupima na naučnim skupovima postali prepoznatljivi u svetu.

(e) Visoko školstvo se, takođe, prilagođavalo potrebama tog dinamičnog razvoja. U Beogradu dotadašnji odseci pri Tehničkom fakultetu godine 1948. prerastaju u samostalne fakultete: Građevinski, Elektrotehnički, Mašinski, Tehnološki i druge. Dotadašnje grupe postaju odseci, pa se tako formira i kadrovski jača Odsek za hidrotehniku. Pored dotadašnjih studija građevinarstva u Beogradu, Zagrebu i Ljubljani organizuju se takve studije u Skopju i Sarajevu. U Skopju se 1949. godine formira Građevni fakultet, a u Sarajevu iste godine Tehnički fakultet sa Odsekom za građevinarstvo, koji 1961. prerasta u zaseban fakultet. U formiranju tih fakulteta veliku ulogu su odigrali vrlo kvalitetni inženjeri školovani na studijama građevinarstva u Beogradu i Zagrebu. Postojeći i novoosnovani građevinski fakulteti kadrovski ubrzano jačaju i stvaraju odgovarajuću istraživačku bazu, sa laboratorijama. Time se omogućava ne samo savremena obuka studenata, već i rad na istraživačkim zadacima koje je nametala vrlo dinamična hidrotehnička izgradnja.

Takav zdrav pristup da jedno od ključnih razvojnih težišta bude usmereno na hidrotehničku izgradnju i da sve objekte gradimo i opremamo vlastitim snagama - bio je najefikasniji razvojni impuls za svekoliki ekonomski razvoj i industrijalizaciju tadašnje Jugoslavije. Za tih nešto više od 20 godina nakon rata, do održavanja I Kongresa o vodama i osnivanja našeg časopisa, izgrađeni su ili su se završavali svetski značajni objekti i sistemi, od kojih treba pomenuti (približno po hronologiji puštanja u

rad): akumulacija Vlasinsko jezero i sistem od četiri vlasinske hidroelektrane HE Vrla 1-4; HE Moste na Savi, Zapadnomoravske hidroelektrane Ovčar Banja i Međuvršje, deo kaskade HE na Dravi: Vuzenica, Vuhred, Ožbolt, Mariborski otok i Zlatoličje; na Neretvi HE Jablanica; na Vrbasu HE Jajce I i II; Sistem Mavrovo sa tri elektrane Vrutok, Raven i Vrben; na Cetini HE Peruća; na Drini HE Zvornik; na Savi HE Medvode; vrlo složeni sistem Vinodol na više manjih vodotoka u Lici sa velikom HE Vinodolom i pumpnim i reverzibilnim postrojenjima za koncentraciju protoka i pada; sistem HE na Uvcu – Kokin Brod i Bistrica; Sistem Globočica i Špilje na Crnom Drimu; HE Rječina kod Rijeke, složen sistem 'Gornja Zeta' sa HE Perućica, na Drini HE Bajina Bašta; vrlo složen i zahtevan sistem Trebišnjice sa HE Trebinje 1 i HE Dubrovnik; na Limu HE Potpeć; na Crnoj reci HE Tikveš; HE Sklope na Lici. Takođe, realizovani su brojni veći hidromelioracioni sistemi i sistemi za snabdevanje vodom: Kumanovski sa branom Lipkovo, Gradče na Kočanskoj reci, Prilep, Batlava, Modrac, Brestovačka reka, Mladost kod Veleša, Vodoča u Makedoniji, Letaj u Hrvatskoj, Kalimanci na Bregalnici, Glažnja na Lipkovskoj reci, itd. Završavan je jedan od najvećih hidrograđevinskih poduhvata u Evropi HS Dunav-Tisa-Dunav, a već je uveliko podmakla izgradnja HE Đerdap 1. Urađeni su ili rekonstruisani i vrlo značajni vodovodni sistemi, a nakon velikih poplava 1965. godine do sada najintenzivnije je rađeno na temeljitoj rekonstrukciji nasipa duž Dunava, Tise, Save, Velike Morave, kao i na izgradnji drugih objekata za uređenje voda i zaštitu od poplava.

Pregled ovog delimičnog pregleda izuzetno značajnih objekata izgrađenih za samo dve decenije posleratnog stvaralaštva u svim krajevima Jugoslavije, pokazuje kako je to bio gigantski odlično planiran i vođen posao koji je tadašnje hidrotehničko građevinarstvo Jugoslavije svrstalo u sam svetski vrh. Naši hidrograđevinari su postali jedni od najcenjenijih u svetu, pa su im poveravani za projektovanje i izgradnju i sve brojniji objekti u svetu. Gradilišta nekih velikih objekata kod nas (Bajina Bašta, Đerdap, HE Piva, itd.) posećivali su strani eksperti, jer su na njima primenjivane neke tada najnaprednije tehnologije i organizacije izgradnje. Organizacija građenja HE Đerdap 1, sa prekidom plovidbe na Dunavu od samo 9 dana tokom pregrađivanja

središnjeg toka Dunava, i danas se u svetu smatra jednim od najuspešnijih graditeljskih poduhvata.

Na osnovu ovog samo delimičnog pregleda objekata i sistema zapaža se da nije lišena smisla pošalica koja se sada često čuje – da je sada teško okrećiti sve te objekte koji su isprojektovani i sagrađeni vlastitim snagama za samo dve decenije gradnje. Paralelno sa tim graditeljskim aktivnostima snažno su ojačale i fundamentalne i primenjene nauke u oblasti voda. Naši naučnici su stekli visok renome, pa su u Jugoslaviji održavani velikih svetski kongresi iz raznih naučnih disciplina. Pomenimo samo veoma značajnu Svetsku konferencija o energetici (1956), svetski veoma značajne kongrese iz Mehanike stena, Hidraulike, Hidrologije, itd. To je bilo vreme kada su na razne studijske boravke i obilaske gradilišta velikih objekata dolazili u Jugoslaviju inženjeri iz celog sveta, ali i profesori čak i iz najrazvijenijih zemalja, a građevinski fakulteti u Jugoslaviji su bili veoma traženi za studije građevinarstva mladih ljudi iz brojnih zemalja, posebno iz zemalja u razvoju.

U okviru priprema za I Kongres o vodama Jugoslavije izvršene su i dve važne organizacione aktivnosti: godine 1969. osnovano je Jugoslovensko društvo za odvodnjavanje i navodnjavanje, a doneta je i odluka da se pod okriljem tog društva izdaje naučni časopis. Časopis je zamišljen kao jugoslovensko glasilo za čitav sektor voda, te je dobio prikladan naziv – časopis 'Vodoprivreda'. Te 1969. godine su izašli i prvi brojevi časopisa, tako da je u okviru tog 'velikog spremanja u oblasti voda' povodom održavanja I Kongresa o vodama čitav sektor voda Jugoslavije dobio svoje naučno i stručno glasilo, koje je već nakon prvih brojeva steklo visok renome.

Časopis 'Vodoprivreda' se posebno može podičiti činjenicom da je jedno od veoma retkih naučnih glasila koje od 1969. godine do danas ima pun kontinuitet u izlaženju. Časopis je izlazio čak i u vreme najteže ekonomske krize tokom kriznih 90-tih godina, pre svega zahvaljujući razumevanju i pomoći tadašnjeg Fonda za vode Srbije, koji je tu izdavačku aktivnost tretirao kao vrlo važan i neodložan posao u oblasti voda. Sa dubokom zahvalnošću ističemo razumevanje tadašnjeg Direktora Fonda g. Ratka Solda i Upravnog odbora Fonda koji su potrebu izlaženja časopisa podržavali sa mnogo razumevanja. Zahvalnost dugujemo i gospođi Mirjani Mićović i g.

Miodragu Boškoviću koja su izvanredno operativno, čak i u sada nepojmljivoj kriznoj 1993. godini uspeli da sada teško shvatljivim postupkom 'cesija' obezbede sredstva da se plate troškovi štampe godišta časopisa. Uplata je trebalo da stigne na račun štamparije tačno do zadatog sata ujutru, jer posle toga uplata više ne bi vredela zbog inflacije. Tada je nastala i krilatica, koja je i sada veoma aktuelna, da se neka struka ne može tretirati kao ozbiljna struka ukoliko nema svoje naučno i stručno glasilo koje vrlo uredno izlazi i obavlja svoju naučnu i stručnu misiju.

Nakon formiranja sadašnjih država na prostoru nekadašnje Jugoslavije formirano je Srpsko društvo za odvodnjavanje i navodnjavanje (SDON), koje je obezbedilo kontinuitet delatnosti nekadašnjeg Jugoslovenskog društva. Godine 2012. u skladu sa zakonskim propisima koji su tada stupili na snagu urađen je novi statut SDON-a i izvršena je njegova ponovna registracija u Agenciji za privredne registre Srbije. U statutu SDON-a u čl. 35 je predviđeno da je SDON izdavač naučno i stručnog časopisa 'Vodoprivreda', a da kao suizdavači mogu biti i druga srodna društva i organizacije. Zahvaljujući visokom naučnom reneumu časopisa godine 2015. Predsedništvo Akademije inženjerskih nauka Srbije (AINS) prihvatilo je da bude suizdavač časopisa. To je za naš časopis velika i čast i obaveza, jer se pod okriljem AINS nalazi još samo jedan naučni časopis – Rudarski glasnik. Samo par reči i o tom vrlo uglednom suizdavaču. Akademija inženjerskih nauka Srbije (AINS) osnovana 1998. okuplja najuglednije naučnike iz svih inženjerskih disciplina. Ima šest odeljenja: biotehničkih, građevinskih, elektrotehničkih, mašinskih, rudarskih i tehnoloških nauka. Članovi AINS su i svi akademici SANU koji su inženjeri. AINS je 2014. jednoglasno primljena u Evropsku asocijaciju akademija EURO-CASE (The European Council of Applied Sciences, Technologies and Engineering), koja okuplja 22 takve akademije Evrope. Imajući u vidu vrlo stroge kriterijume za prijem u EURO-CASE to je veliko priznanje nauci Srbije. Pošto smo sada deo tog najvišeg naučnog sistema Evrope naš časopis ima obavezu da održava svoj visok naučni renome. Zapažate da se na koricama našeg časopisa sada ističu dva logotipa – SDON i AINS.

Zamišljen kao dvomesečnik časopis 'Vodoprivreda' je tokom 50 godine izlaženja, zajedno sa ovim godištem, izdao ukupno 296 brojeva. Najčešće su

izdavani dvobroji, kasnije zbog smanjenja troškova štampanja i trobroji, jer je na taj način koncentrisan veći broj članaka u istom broju, tako da su ti objedinjeni brojevi postali dosta debele knjige, od po 130-150 strana. Ranije su povremeno u časopisu objavljivani i dopunjeni i ponovo recenzirani naučni radovi sa naučnih kongresa, a godine 2007 objavljeni su i članci koji su nastali kao rezultat Nacionalnog programa uređenja, zaštite i korišćenja voda u Srbiji. U skladu sa propozicijama za vrednovanje naučnih časopisa sada se u časopisu objavljuju naučni i pregledni radovi.

Prvi Glavni i odgovorni urednik je bio g. Milutin Mostarlić, dipl.inž. koji je vrlo uspešno uređivao časopis od osnivanja pa do 1984. godine. Od 1985. godine do 1988. godine časopis je uređivao prof. dr Stevan Bruk, do svog odlaska u inostranstvo na važne dužnosti u sistemu UNESCO-a. Od godišta 1989. godine pa do danas uređivanje časopisa je preuzeo prof. dr Branislav Đorđević. Igmom okolnosti i sadašnji Urednik obeležava jubilej – 30 godina neprekidnog uređivanja časopisa.

Časopis je poslednjih godina ponovo postao ugledno regionalno glasilo u oblasti voda. U Redakcionom odboru su najugledniji naučni radnici iz raznih grana nauka o vodama, od kojih su devet najugledniji stručnjaci iz inostranstva. Raduje nas činjenica da je sve više autora iz zemalja bivše SFRJ, ali i iz drugih zemalja, pa smo imali zadovoljstvo da kod nas objave radove naučnici iz Velike Britanije, Kine, Grčke, Francuske, Kanade. Širok krug autora i čitalaca iz više zemalja je jedan od važnih preduslova da se produbljuje saradnja vodoprivrednih eksperata iz čitavog regiona. To je u skladu sa činjenicom da voda ne poznaje i priznaje granice, već sve nas koji se bavimo vodoprivredom poziva da se zajednički o njima staramo, uređujemo ih, koristimo, štitimo i - volimo. Sada se časopis pored Srbije distribuira brojnim pojedincima i institucijama u svim državama u okruženju. Dobijaju ga i biblioteke svih

građevinskih fakulteta i instituta, a časopis uredno obrađuje i stavlja na svoje informacione sisteme i Narodna biblioteka Srbije.

Idući u korak sa savremenim IT tehnologijama, ali i potrebama vrlo operativnog informisanja, naš časopis je formirao i svoj sajt (www.vodoprivreda.net). Veoma smo zahvalni Zavodu za vodoprivredu iz Bijeljine na dragocenoj pomoći, jer je sa puno razumevanja prihvatio da plaća održavanje sajta i njegovo ažurno servisiranje. Osnivanjem tog sajta časopisa želja nam je da časopis učinimo što pristupačnijim svim poslenicima u oblasti voda. Najpre su na sajtu sistematizovani časopisi iz novijeg perioda, za koje postoje složeni članci u elektronskom obliku. Potrudimo se da skeniranjem na sajt postavljamo i metodološki najvrednije članke iz ranijih perioda, idući postepeno unazad, sve dok se na njemu ne nađu i prvi brojevi. Za starija godišta bićemo selektivni, te će se objavljivati celokupni sadržaji, a od članaka će biti oni koji imaju metodološki značaj, ili sadrže podatke koji su još uvek aktuelni. Skrećemo pažnju cenjenim čitaocima da se na sajtu nalazi i odeljak 'Aktuelne teme' koji je predviđen kao svojevrsna informaciona i diskusiona tribina. Takođe, na sajtu je predviđena i mogućnost da čitaoci napišu svoje komentare pojedinih članaka. Sudeći po dobroj posećanosti sajta smatramo da je on već na dobrom putu da ispuni svoju misiju dobrog obaveštavanja širokog kruga stručnjaka u oblasti voda. Internetski pretraživači su uočili kvalitet članaka na našem sajtu i pri pretraživanjima pojedinih tema iz oblasti voda članci iz našeg časopisa se nude među prvima.

Autore članaka i sve naše čitaoce sa zadovoljstvom i osećajem ponosa podsećamo na ovaj lep jubilej, sa molbom da budu i dalje naši saradnici i čitaoci, da koriste naš sajt i da svojim komentarima i sugestijama budu aktivni sudionici u svim aktivnostima i SDON-a i našeg časopisa.

PRESEDNIK SDON-a

Dr Mile Božić, dipl.inž.grad.

GLAVNI UREDNIK

Prof. dr Branislav Đorđević, dipl.inž.grad.
Redovni član Akademije inženjerskih nauka Srbije